

Åbergs supermultiplikator

Avsikten med min artikel [Myhrman, 1978] var att granska och diskutera i vad mån olika förslag till uppläggnings- och stabiliseringspolitiken under det ganska dramatiska året 1977 på ett allmänt plan var i överrensstämmelse med de mera utmärkande dragen hos de makroteorier för små öppna ekonomier som forskarna i dag använder sig av. Mitt syfte var *inte* att försöka göra någon bedömning av vilken politik som var "bäst". Av denna anledning undvek jag medvetet att gå mer i detalj i granskningen av regeringens politik och oppositionens förslag till politik. Jag underlät därför också varje form av utvärdering av förslagen eller jämförelse mellan de olika alternativen. Granskningen avsåg endast att undersöka i vad mån de allmänna dragen i de olika stabiliseringspolitiska förslagen skulle passa in i forskarens teorivärld.

Carl Johan Åberg [1978] synes helt ha missförstått detta syfte och rycker nu ut för att se till att den socialdemokratiska politiken framstår som den mest lyckade i alla avseenden. Detta tvingar mig därför att gå mer i detalj i granskningen av det socialdemokratiska förslaget. Åberg utgår från ett "citāt" ur min artikel. Han säger: "Myhrman går längst i denna tolkning genom att påstå att den socialdemokratiska politiken skulle lett till 'ett lägre kapacitetsutnyttjande och större arbetslöshet'." (Jag inledde faktiskt min mening med: "Det skulle sannolikt leda till...").

Åberg anser att socialdemokraternas budgetförslag var mer expansivt än den borgerliga budgeten och därmed tror han sig ha visat att socialdemokraternas poli-

tik skulle ha lett till lägre inflation, mindre bytesbalansunderskott, högre kapacitetsutnyttjande och lägre arbetslöshet. Så enkelt är det emellertid inte. Min första utgångspunkt vid bedömningen var att socialdemokraterna hävdade att man ej borde devalvera och ej borde lämna valutaormen. I dagens läge diskuteras huruvida det svenska kostnadsläget fortfarande är för högt och många bedömare hävdar att det skulle behöva sänkas med upp till 10 procent innan man är i jämvikt. Utan devalveringarna hade kostnadsläget varit åtminstone 15 procent högre än i dag. Är det då inte ganska sannolikt att våra exportföretag och importkonkurrerande företag skulle ha sålt mycket mindre än med de vidtagna devalveringarna.

Det ligger således implicit i det socialdemokratiska förslaget att kostnadsanpassningen skulle åstadkommas genom en långsammare ökning av de nominella lönerna, ty sänkta arbetsgivaravgifter avvisas kategoriskt (snarast ville man höja dem). Detta förutsätter också en ganska stram ekonomisk politik, ty empiriskt har det inte visat sig möjligt att uppnå låga löneavtal i ett läge med hög total efterfrågan i ekonomin. Detta är precis den sortens kostnadsanpassning som den socialdemokratiska regeringen tillämpade i början av 1970-talet med resulterande arbetslöshet. Skillnaden är bara att vi denna gång säkert var mycket mer ur fas med vår omvärld i kostnadsnivå än 1970 och att det därför sannolikt behövts en bra mycket hårdare åtstramning, högre arbetslöshet och fler konkurser.

Genom den kontraktiva effekten från den uteblivna devalveringen måste socialdemokraternas budgeteffekter vara klart mer expansiva än regeringens för att summan av effekterna skall vara mer expansiv. Jag tvivlar på att ens budgeteffekten är mer expansiv. Åberg skall alltså försöka påvisa att fastän "de socialdemokratiska budgetalternativen resulterat i klart lägre budgetunderskott än vad som följt av regeringsförslagen" så skulle man ändå uppnått "en betydligt högre real aktivitetsnivå och en högre sysselsättning". Åberg tycks ha funnit en supermultiplikator för finanspolitiska åtgärder som skulle kunna säljas med stor vinst till andra länder.

Hur går han då tillväga för att styrka sina utsagor? Först av allt säger han angående deras lägre budgetunderskott att "det är nästan generande att behöva påpeka att detta inte är liktydigt med en mera restriktiv politik i fråga om kapacitetstillnyttjande och sysselsättning". Här har Åberg troligen fallit offer för den gamla nationalekonomiska halvanningen att budgetsaldot inte är någon god indikator på budgetens effekter. Det är en helsanning om man är tillräckligt stringent: Om ett budgetsaldo är svagt positivt eller negativt kan man inte därav sluta sig till om den totala efterfrågan i samhället ökas eller minskas av budgetobalansen jämfört med en budget i balans. Anledningen härtill är att den skattemultiplikatorn kan vara olika för varje skatt och utgift på statens budget.

Härav följer emellertid inte alls slutsatsen att man inte kan göra vissa bedömningar via budgetsaldot i praktiken. Antag att vi har två budgetförslag, vilka endast skiljer sig genom att det första förslaget har 1 miljard kronor mer i utgifter än det andra. Det är ganska troligt att det första budgetsaldot är mer expansivt än det andra. Låt oss nu anta att de två budgetsaldona skiljer sig åt genom att det första har 10 miljarder kronor mer i statsutgifter än det andra samt att statsutgifterna har något olika sammansättning. Det är nu teoretiskt möjligt att den andra budgeten är mer expansiv än den första. Enligt min uppfattning är det

dock inte sannolikt, därför att de olika statsutgifternas multiplikatorer i verkligheten inte är så väldigt olika och storleksordningen på budgetunderskottet kommer därför att dominera över eventuella skillnader i multiplikatorerna [Korteweg, sid 27].

Vad Åberg måste göra för att övertyga oss om att hans sensationella resultat är sannolika är att påvisa vilka statsutgifter som skiljer sig mellan de två budgeterna samt förklara varför de socialdemokratiska är så oerhört mycket mer expansiva per krona räknat. De exempel som Åberg väljer att ta fram är att regeringens subventioner till företagen huvudsakligen endast lett till ökad likviditet i dessa företag och ej till någon ökad real aktivitet. De socialdemokratiska utgifterna skulle däremot gå till de områden "där man kunde räkna med att en utgiftsbenägenhet fanns."

Hur skulle man då hitta dessa? Därom får man inget veta, men Åberg tar fram åtgärder för att förstärka företagets forsknings- och utvecklingsarbete som exempel.

För mig synes dock det av Åberg framförda exemplet inte principiellt skilja sig så mycket från regeringens åtgärder. Regeringens subventioner har givits till företag i krisituationer för att undvika nedläggningar och rädda sysselsättningen tills mera långsiktiga åtgärder hunnit sättas in och få önskad effekt. Det verkar vara ganska sannolikt att dessa åtgärder resulterat i en högre sysselsättning inom industrin än om de ej skulle ha vidtagits. Naturligtvis har de varit defensiva till sin karaktär och den ökade likviditeten har därför ej medfört någon ökad investeringsbenägenhet inom industrin, vilket är vad man skulle förvänta sig med den låga lönsamhet som för närvarande utmärker svenskt näringsliv.

Socialdemokraternas förslag till selektiva åtgärder är mer offensivt upplagt, eftersom det riktar sig mot forsknings- och utvecklingsarbete inom företagen. Frågan är emellertid om ett sådant subventionsprogram skulle resultera i någon större investeringsaktivitet i nuläget med den låga lönsamhet som är för handen.

Man efterlyser här den investeringsfunktion som ligger till grund för dessa idéer. Utan tvekan är sådana åtgärder önskvärda med tanke på den långsiktiga utvecklingen, men att de skulle ha haft någon påtaglig effekt på investeringar under 1977 eller 1978 måste starkt betvivlas. Det är således mycket svårt att finna något tecken på att socialdemokraternas forslag innehåller något som skulle ha givit upphov till Åbergs supermultiplikator.

Avslutningsvis framhåller Åberg att de "akademiska nationalekonomerna för närvarande koncentrerar sig på passerade problem." De för honom centrala problemen gäller "hur vi i ett längre perspektiv skall kunna omstrukturera den svenska industrin så att vi kan klara 80-talets sysselsättningsanspråk." Ingen kan instämma i detta mer än jag själv gör och här måste en ordentlig debatt komma till stånd där arbetskraftens rörlighet, löntagarfonder, solidarisk lönepolitik

och näringslivets lönsamhetsproblem måste bli centrala frågor för ett litet land med stort utrikeshandelsberoende. Carl Johan Åberg tycks dock glömma att en felaktig växelkurs och/eller ett felaktigt kostnadsläge gör problemet etter värre. Det finns alltid en växelkurs som kan göra vilken industri som helst olönsam.

Docent *Johan Myhrman*
Handelshögskolan i Stockholm

Referenser

- Korteweg, P., [1978] "The Economics of Inflation and Output Fluctuations in the Netherlands 1954-75: A Test of Some Implications of the Dominant Impulse - cum - Rational Expectations Hypothesis", ur *The Problem of Inflation, Journal of Monetary Economics*, supplement, vol 8
- Myhrman, J., [1978], "1977 års stabiliseringspolitik - teori och debatt", *Ekonomisk Debatt*, årg 6, nr 6
- Åberg, C. J., [1978], "Vad är en expansiv politik?", *Ekonomisk Debatt*, årg 6, nr 7